

ТРАНСЛЯЦІЯ ТЕКСТІВ ПРИРОДНОЮ МОВОЮ У ЗАПИТИ ДО БАЗ ДАНИХ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Обґрунтовано доцільність розробки систем трансляції текстів природною мовою в запити до баз даних. Досліджено методи та способи виконання трансляції фраз природною мовою у запити до баз даних.

Ключові слова: *реляційна база даних, інформаційна система, лінгвістичний аналізатор, морфологічний аналіз, синтаксичний аналіз.*

Abstract

The expediency of developing systems for translating natural texts into database queries is substantiated. The methods of implementation of translation of phrases are investigational by a human language in queries to the bases given.

Keywords: *relational database, information system, linguistic analyzer, morphological analysis, syntactic analysis.*

У процесі поширення і використання баз даних бізнес-менеджери та співробітники потребували доступу до інформації для ведення своїх компаній. Департаменти обробки даних компаній намагалися задовольнити цю потребу, починаючи з початку 50-х років. В даний час ведення обліку більшості організацій здійснюється комп'ютером, а відмова від усіх видів даних, що часто описують транзакції з докладною інформацією, перебуває на центральних комп'ютерах цих організацій. Теоретично всі ці дані доступні для перегляду співробітниками таких компаній. Проте в практиці користувачі такої інформації зіткнулися з серйозними перешкодами для отримання інформації, яка їм потрібна.

Часткою відповіддю на запит користувачів на отримання даних з бази даних є те, що дані не зберігаються таким чином, що дозволяло б використовувати їх для задоволення потреби користувача. Крім того, для складності існуючих систем бази даних потрібен кваліфікований спеціаліст, щоб з'ясувати, як дані, запитувані користувачем, можуть бути отримані з бази даних. Цей спеціаліст повинен інтерпретувати запит користувача або "запит", визначити саме те, що шукає користувач, і з'ясувати, як отримати цю інформацію з бази даних. Тоді, коли дані будуть завантажені, їх потрібно відформатувати і сформувати у звіт, який користувач може використовувати та зрозуміти.

В останні роки тип бази даних, відомий під назвою «реляційна база даних», широко використовувався у бізнес-спільноті. Модель "сутність-зв'язок" часто використовується при картографуванні системи реального світу в систему керування реляційною базою даних. Модель відносин і сутності характеризує всі елементи системи як об'єкт (наприклад, особу, місце або речі) або відносини між сутностями. Обидві конструкції представлені однаковою структурою, яка називається таблицею.

Таблиця - це сукупність даних, організованих у рядки та стовпці, і являє собою одиницю реляційної бази даних. Наприклад, в системі введення замовлення об'єкти будуть виключати частини та замовлення. Така інформація може бути представлена у двох різних таблицях. Зв'язок, яку частини вимагає замовлення, може бути представлена третьою таблицею.

Таким чином, при застосуванні моделі "сутність-сутність" об'єкти системи ідентифікуються і таблиці структуровані для представлення сутностей. Потім визначаються відносини між сутностями, а поточні таблиці розширені (або створюються нові таблиці) для представлення цих відносин. Нарешті, атрибути кожного суб'єкта ідентифікуються, а таблиці розширюються, щоб включати такі

атрибути. Спеціалісти в галузі техніки добре знайомі із застосуванням моделі "Сутність-зв'язок" до реляційних систем керування базами даних.

Використання складних речень природної мови в запиті користувача не передбачається природно-мовним інтерфейсом з базами даних. Попри це для розпізнавання фраз необхідно будувати лінгвістичний аналізатор як перетворювач, що складається з трьох рівнів пофразного представлення тексту – морфологічного, синтаксичного і семантичного. Кожен ківень передбачає відповідну складову моделі зі своїм масивом правил і побудовою формальної схеми запиту – морфологічної, синтаксичної та семантичної структурами. Також важливим є те, що для вирішення поставленої задачі не потрібно проводити повний семантичний аналіз, це потрібно для класифікації лексем, що виконується для проблемного аналізу[3].

Для правильної роботи механізму обробки запитів слід дотримуватися наступних етапів:

- введення користувачем інтелектуального запиту природною мовою з можливістю задання параметрів;
- виконання лексичного аналізу;
- виконання синтаксичного аналізу;
- виконання семантичного аналізу;
- виконання трансляції тексту запиту мовою запитів SQL;
- виконання інформаційною системою трансльованого програмного запиту;
- виведення користувачеві результатів роботи програми або повідомлення про помилку з конкретними причинами виникнення.

В теперішній час однією з провідних компаній з аналізу даних є компанія Tableau Software Inc.. Розробники цієї фірми додали у своє програмне забезпечення нову функцію під назвою Ask Data, яка дає змогу користувачам виконувати запити своїх даних природним голосом. Це дає змогу ставити прості і складні питання і отримувати на них негайну відповідь у формі інтерактивної візуалізації. Суть цієї функції полягає в точному розумінні мети запиту і здатності пов'язувати запити з даними, навіть якщо концепції пошуку явно не відтворені у заголовку бази даних.

Висновки. Інтерфейс природної мови заощадить велику кількість часу та грошей для компаній, що використовують реляційні бази даних, і дозволить користувачам, які мають обмежений досвід або практичний досвід, використовувати складну систему бази даних, просто вводячи (наприклад, за допомогою клавіатури) природну мову (наприклад, англійська) питання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обробка запитів природною мовою на основі семантичних мереж і шаблонів [Текст] / Н.Ю. Барішнікова // Вісник АДТУ. – 2016. – № 4. – с. 36–45.
2. Обробка текстів і повідомлень природною мовою в інформаційних системах [Текст] / Я.В. Поточняк // Інформаційні технології. – 2016. – № 5. – с. 5–6.
3. Методи і алгоритми трансляції природно-мовних запитів до бази даних в SQL-запити: Монографія. – Улан-Уде: Вид-во ВСГТУ, 2004. – 148 с.

Майданевич Ірина Олександрівна – студентка групи КІВ-166, факультет комп'ютерних систем і автоматизації, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: maidanevych.i.99@gmail.com

Науковий керівник: Гришук Тетяна Вікторівна – доцент кафедри КСУ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Maidanevych Iryna O. - Faculty of Computer Systems and Automation, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: maidanevych.i.99@gmail.com

Supervisor: Gryshuk T.V. - Associate Professor, Department of the KSU, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.